

СЕКЦІЯ 2

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9(100):351.74

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2024-3-2>

РОЛЬ ГЛОБАЛЬНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Марчук Володимир Васильович,
директор

Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
marchukvolodymyr98@gmail.com
orcid.org/0000-0002-8545-9114

Цуркан-Сайфуліна Юлія Василівна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри теоретичної юриспруденції та прав людини
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
saifulina1001@gmail.com
orcid.org/0000-0003-3125-4655

Мета. У статті поставлено за мету дослідити роль глобального адміністративного права у сфері правоохоронної діяльності. **Методи.** Для досягнення задекларованої мети й отримання належних результатів дослідження використано таку сукупність методів: порівняльно-правовий, системно-функціональний, логіко-юридичний, нормативно-догматичний та інші методи наукового дослідження. **Результати та висновки.** Глобальне адміністрування у сфері правоохоронної діяльності є складним і багатограним процесом, що охоплює координацію, співпрацю та регулювання між країнами та міжнародними організаціями з метою гарантування безпеки, правопорядку та боротьби зі злочинністю, сприяє ефективному захисту прав людини та впровадженню міжнародних стандартів у правоохоронній сфері. Ключовими елементами глобального адміністративного права є: система норм, принципи та суб'єкти глобального адміністративного права. Система норм глобального адміністративного права знайшла своє відображення у відповідних багатосторонніх універсальних, цільових, регіональних конвенціях і двосторонніх відомчих угодах, які встановлюють міжнародні та двосторонні стандарти та механізми, що дозволяють державам об'єднати зусилля в боротьбі із глобальними викликами міжнародної злочинності. Глобальне адміністративне право ґрунтується на принципах гармонізації, транспарентності, еквівалентності, наданні консультацій, проведенні контрольних процедур, верховенстві права, доброму врядуванню, дотриманні належної правової процедури, що сприяє створенню ефективної, прозорої та справедливої системи правоохоронних органів на міжнародному та внутрішньодержавному рівнях, яка здатна належним чином забезпечувати правопорядок і захищати права громадян. Суб'єкти глобальної адміністрації у сфері правоохоронної діяльності у своїй сукупності становлять систему співробітництва на глобальному, універсальному, цільовому, державному та відомчому рівнях, що сприяє розв'язанню стратегічних завдань щодо запобігання та протидії злочинності, зокрема й на міжнародному рівні, та включає в себе міжнародні міжурядові організації, транснаціональні мережі, неформальні утворення національних регуляторних органів або посадових осіб, публічно-приватні органи та національні регуляторні органи, які діють на основі міжнародних договорів та/або під егідою міжнародних організацій чи неформальних домовленостей про співробітництво у сфері правоохоронної діяльності.

Ключові слова: глобальне адміністративне право, глобальне адміністрування, правоохоронна діяльність.

THE ROLE OF GLOBAL ADMINISTRATIVE LAW IN THE SPHERE OF LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES

Marchuk Volodymyr Vasyliovych,
Director

Chernivtsi Educational and Scientific Law Institute
of the National University "Odesa Law Academy"
marchukvolodymyr98@gmail.com
orcid.org/0000-0002-8545-9114

Tsurkan-Saifulina Yuliia Vasylivna,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Head of the Department of Theoretical Jurisprudence and Human Rights
Chernivtsi Educational and Scientific Legal Institute
of the National University "Odesa Law Academy"
saifulina1001@gmail.com
orcid.org/0000-0003-3125-4655

Purpose. The article aims to study the role of global administrative law in the field of law enforcement. **Methods.** In order to achieve the declared goal and obtain proper research results, the following set of methods was used: comparative-legal, systemic-functional, logical-legal, normative-dogmatic and other methods. **Results and conclusions.** Global administration in the field of law enforcement is a complex and multifaceted process that includes coordination, cooperation and regulation between countries and international organizations in order to ensure security, law and order and combat crime, contributes to the effective protection of human rights and the implementation of international standards in the field of law enforcement. The key elements of global administrative law are: the system of norms, principles and subjects of global administrative law. The system of norms of global administrative law is reflected in relevant multilateral universal, targeted, regional conventions and bilateral departmental agreements, which establish international and bilateral standards and mechanisms that allow states to join forces in the fight against the global challenges of international crime. Global administrative law is based on the principles of harmonization, transparency, equivalence, provision of consultations, conducting control procedures, rule of law, good governance, observance of due legal procedure, which contributes to the creation of an effective, transparent and fair system of law enforcement bodies at the international and domestic level, which is capable of proper to ensure law and order and protect the rights of citizens. Subjects of the global administration in the field of law enforcement in their totality make up a system of cooperation at the global, universal, target, state and departmental level, which contributes to the solution of strategic tasks related to the prevention and counteraction of crime, including at the international level, and includes international intergovernmental organizations, transnational networks, informal formations of national regulatory bodies or officials, public-private bodies and national regulatory bodies acting on the basis of international treaties and/or under the auspices of international organizations or informal agreements on cooperation in the field of law enforcement.

Key words: global administrative law, global administration, law enforcement.

Вступ. Виникнення та розвиток глобального адміністративного права зумовлено процесами глобалізації, які приводять до створення нових форм управління на міжнародному рівні з метою встановлення стандартів і процедур, які забезпечують прозорість і ефективність не тільки глобального управління, але й адміністрування у внутрішньодержавних системах. Реалії сучасного світу зумовлюють необхідність розслідування таких транскордонних злочинів, як тероризм, незаконний наркотрафік, торгівля людьми, кіберзлочини, корупція тощо, що потребує ефективної координаційної співпраці між національними та міжнародними правоохоронними організаціями, яка ґрунтується, серед іншого, на ключових елементах глобального адміністративного права. Отже, дослідження ролі глобального адміністративного права у сфері правоохоронної діяльності є важливим для розуміння сучасних тенденцій і викликів, що стоять перед правоохо-

ронними органами, та сприяє розробленню більш ефективних механізмів міжнародної співпраці в цій сфері.

Дослідженню окремих аспектів глобального адміністративного права присвятили свої праці такі науковці, як: Д. Вітюк (міжнародна співпраця у сфері запобігання злочинності на сучасному етапі), Б. Кормич (ключові аспекти концептуалізації глобального адміністративного права), К. Сінянський (міжнародне співробітництво в галузі правоохоронної діяльності), проте варто зауважити, що малодослідженим залишається такий аспект глобального адміністративного права, як його вплив на сферу регулювання правоохоронної діяльності.

Метою статті є дослідження ролі глобального адміністративного права у сфері правоохоронної діяльності.

1. Загальні засади глобального адміністративного права у правоохоронній сфері

Поняття та зміст терміна «глобальне адміністративне право» охоплюють предмет регулювання, правовий статус суб'єктів нормотворення та правозастосування, принципи й інституційні правила процесу адміністрування в межах глобального адміністративного простору в умовах розмиття національного, міжнародного та внутрішнього права, права міжнародних організацій у сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами, транспорту, інвестицій, фінансів, технічних стандартів, екології, телекомунікації, інтелектуальної власності, правоохоронної діяльності тощо (Кормич, 2018). Складність вивчення сутності глобального адміністративного права полягає в багатополарності суб'єктів його нормотворення, які створюють власні правові режими, що активно взаємодіють один з одним у рамках глобального адміністрування та деяким чином «зв'язують» національне адміністративне право держав у питаннях здійснення публічного адміністрування.

Основні засади функціонування глобального адміністративного права такі:

- визначення правових рамок для діяльності міжнародних організацій у межах глобального адміністрування та процедури ухвалення ними рішень;

- імплементація міжнародних норм і стандартів до національних правових систем з метою гармонізації законодавства та підвищення ефективності правозастосування;

- прозорість і підзвітність глобальних адміністративних органів, зокрема і шляхом оприлюднення інформації, забезпечення доступу до документів і участі громадськості у процесі ухвалення рішень;

- гарантування захисту прав та свобод суб'єктів, які взаємодіють із глобальними адміністративними органами, зокрема і шляхом оскарження рішень, отримання компенсації та захисту від незаконних дій;

- досягнення ефективності адміністративного управління на глобальному рівні, що передбачає створення механізмів контролю, моніторингу й оцінювання діяльності адміністративних органів;

- сприяння гармонізації правових норм на міжнародному рівні, що полегшує співпрацю між державами та міжнародними організаціями, зміцнює міжнародний правопорядок, забезпечує дотримання міжнародних стандартів і норм у діяльності глобальних адміністративних органів тощо.

2. Ключові елементи глобального адміністративного права у правоохоронній сфері

До ключових елементів глобального адміністративного права належать: суб'єкти (держави, багатонаціональні економічні інститути, глобальні соціальні рухи й інші актори), які у своїй сукупності утворюють так звану «глобальну адміністрацію»; система норм і принципи глобального адміністративного права.

Систему норм глобального адміністративного права становлять норми міжнародного права, норми національного права, внутрішні процедурні норми міжнародних міжурядових організацій, керівні правові принципи, політика та «м'яке право» суб'єк-

тів глобального адміністративного права, правові режими (Кормич, 2018), які, серед іншого, виступають правовою основою адміністративного регулювання правоохоронної діяльності на міжнародному та національному рівнях.

Норми глобального адміністративного права знайшли своє відображення в системі відповідних нормативно-правових актів (Сінянський, 2009), до них належать: 1) багатосторонні універсальні концепції (наприклад, Конвенція про незастосування строків давності до воєнних злочинців та злочинів проти людства); 2) багатосторонні цільові концепції (наприклад, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Конвенція ООН проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму); 3) багатосторонні регіональні конвенції (наприклад, Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах); 4) двосторонні відомчі угоди (наприклад, двосторонні угоди між державами у сфері правоохоронної діяльності; зокрема, Україною укладено низку двосторонніх угод про екстрадицію з такими країнами, як Грузія, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Єгипет, Індія, Бразилія тощо (більш детально інформацію про угоди України про екстрадицію станом на 2019 р. відображено на рис. 1)).

У теорії глобального адміністративного права виділяють такі принципи: гармонізації, транспарентності, еквівалентності, надання консультацій, проведення контрольних процедур (автор С. Кассесе), принцип верховенства права, принцип доброго врядування, дотримання належної правової процедури (автор К. Харлоу) (Кормич, 2018).

Розглянемо особливості їх реалізації у сфері глобального адміністративного регулювання правоохоронної діяльності більш детально. Так, принцип гармонізації визначає узгодження правових норм і стандартів між різними державами для забезпечення однакових умов діяльності правоохоронних органів, урахування положень системи норм глобального адміністративного права в ухваленні публічними адміністраціями відповідних рішень (наприклад, співпраця України з Європолом, серед іншого, ґрунтується на рішенні Ради Європейського Союзу від 6 квітня 2009 р. про створення Європейського поліцейського офісу, що додатково зазначено у ст. 2 Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво (Україна, Європейський Союз, 2016)).

Принцип транспарентності передбачає обов'язок публічних адміністрацій пояснювати передумови та причини ухвалення відповідних рішень і доведення їхнього змісту до зацікавлених осіб, обов'язок публікувати звіти про діяльність правоохоронних органів і розслідувати справи й ефективно використовувати ресурси (наприклад, Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ у 2023 р. оприлюднило доповідь щодо воєнних злочинів, учинених у процесі російсько-української війни). Зміст принципу еквіва-

Рис. 1. Угоди України про екстрадицію (з відкритих джерел, за матеріалами сайту «Слово і Діло», URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/10/23/infografika/polityka/ekstradycziya-yaki-krayiny-svitu-mozhut-vydavaty-ukrayini-nashyx-vtikachiv>)

лентності полягає у сприйнятті заходів публічної адміністрації окремих держав як таких, які є еквівалентними інтересам зацікавлених суб'єктів, а також еквівалентність проявляється в забезпеченні рівних умов і стандартів для всіх учасників правоохоронної діяльності, зокрема і шляхом реалізації міжнародних навчальних програм (наприклад, Міжнародна академія правоохоронних органів проводить навчання для правоохоронців із різних країн з метою покращення міжнародного співробітництва та підвищення їхньої кваліфікації). Проведення консультацій публічними адміністраціями різних держав і суб'єктами глобальної адміністрації з метою узгодження колективних публічних інтересів та інтересів сторін, що конфліктують (наприклад, з метою розслідування воєнних злочинів РФ в російсько-українській війні було створено Консультативну групу з питань злочинів, пов'язаних зі збірствами (Atrocity Crimes Advisory Group, ACA), яка виступає механізмом, спрямованим «на забезпечення ефективної координації відповідної підтримки зусиль щодо підзвітності на місцях. ACA посилює поточні зусилля ЄС, США та Британії щодо подальшої відповідальності за жорстокі злочини в контексті загарбницької війни Росії проти України, що триває» (Європейська правда, 2022). Контрольні процедури зумовлюють запровадження механізмів контролю за діяльністю правоохоронних органів для забезпечення законності й ефективності їхньої роботи на рівні внутрішнього аудиту та зовнішнього нагляду (наприклад, «Фондом Фрідріха Науманна за Свободу» в Україні сформовано

аналітичний звіт за результатами моніторингу стану дотримання прав осіб, які утримуються в установах Державної кримінально-виконавчої служби України, за 2022 р.). Верховенство права на глобальному рівні стосується і процедури ухвалення рішень суб'єктами глобальної адміністрації, наявності механізмів їх оскарження та контролю (Кормич, 2018) (наприклад, у межах ООН провідну роль у дотриманні принципу верховенства права у правоохоронній сфері відіграють Комісія із запобігання злочинності та кримінального правосуддя та Центр із міжнародного запобігання злочинності, які забезпечують комплексний підхід до профілактики злочинності та зміцнення кримінального правосуддя на глобальному рівні, «допомагають державам-учасницям вирішувати завдання щодо подолання загроз, що виникають у зв'язку зі зміною структури та характеру злочинності» (Вітюк, 2020)). Прикладом реалізації принципу доброго врядування у сфері публічного адміністрування є Програма Ради Європи «Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні», яка має на меті «зміцнення системи демократичного врядування та публічної адміністрації України на всіх рівнях відповідно до Європейських стандартів під час війни й у поствоєнний період» (Офіс Ради Європи в Україні, 2024). Принцип доброго демократичного врядування охоплює такі аспекти, як: зворотний зв'язок, ефективність і результативність, відкритість і прозорість, етична поведінка, компетентність, інноваційність і відкритість до змін, сталий розвиток і стратегічна орієнтація, підзвітність

тощо. Суть принципу дотримання належної правової процедури полягає в гарантії дотримання всіх правових процедур у діяльності правоохоронних органів з метою забезпечення законності та правопорядку, захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин, ефективності механізмів оскарження рішень суб'єктів адміністрування.

До складу суб'єктів глобальної адміністрації у сфері правоохоронної діяльності належать:

1. Міжнародні міжурядові організації, які відіграють важливу роль у координації та підтримці правоохоронної діяльності на глобальному рівні, забезпечують обмін інформацією, розробку стандартів і проведення спільних операцій для боротьби з міжнародною злочинністю (наприклад, до них відносять Міжнародну організацію кримінальної поліції, Європейське поліцейське управління, Міжнародну асоціацію начальників поліції, Управління ООН з наркотиків і злочинності тощо).

2. «Транснаціональні мережі або інші неформальні утворення національних регуляторних органів або посадових осіб» (Кормич, 2018), які забезпечують координацію та співпрацю між різними країнами, допомагають вирішувати спільні проблеми та розробляти стандарти і практики, які мають міжнародне значення, сприяють взаємодії правоохоронних органів різних країн, що дозволяє більш ефективно боротися із транснаціональними злочинами, гарантувати безпеку на глобальному рівні (наприклад, до них належать Глобальна ініціатива проти транснаціональної організованої злочинності, Група фінансових розвідок світу Egmont, Міжнародна асоціація прокурорів, Глобальний форум ОЕСД з боротьби з корупцією та доброчесності, Мережа із протидії торгівлі людьми тощо).

3. Публічно-приватні органи об'єднують зусилля державних (публічних) установ і приватних компаній для досягнення спільних цілей, що дозволяє використовувати ресурси й експертизу приватного сектору для підвищення ефективності правоохоронних заходів (наприклад, до них належать Ініціатива з повернення викрадених активів (Stolen Asset Recovery Initiative), Глобальний альянс проти сексуальної експлуатації дітей в інтернеті (WePROTECT Global Alliance), Центр з аналізу й обміну інформацією про кіберзагрози (Cyber Threat Intelligence Integration Center), Глобальний форум з кіберзлочинності (Global Cybercrime Forum) тощо).

4. Національні регуляторні органи, які діють на основі міжнародних договорів та/або під егідою міжнародних організацій чи неформальних домовленостей про співробітництво у сфері правоохоронної діяльності (наприклад, до них належать національні підрозділи Інтерполу, Управління з контролю за наркотиками (Drug Enforcement Administration), фінансові розвідувальні підрозділи (Financial Intelligence Units), національні органи з боротьби з корупцією, які діють відповідно до Конвенції ООН проти корупції тощо).

Висновки. Глобальне адміністрування у сфері правоохоронної діяльності є склад-

ним і багатограним процесом, що охоплює координацію, співпрацю та регулювання між країнами та міжнародними організаціями з метою гарантування безпеки, забезпечення правопорядку та боротьби зі злочинністю, сприяє ефективному захисту прав людини та впровадженню міжнародних стандартів у правоохоронній сфері. Ключовими елементами глобального адміністративного права є: система норм, принципи та суб'єкти глобального адміністративного права. Система норм глобального адміністративного права знайшла своє відображення у відповідних багатосторонніх універсальних, цільових, регіональних конвенціях та двосторонніх відомчих угодах, які встановлюють міжнародні та двосторонні стандарти і механізми, що дозволяють державам об'єднати зусилля в боротьбі із глобальними викликами міжнародної злочинності. Глобальне адміністративне право ґрунтується на принципах гармонізації, транспарентності, еквівалентності, наданні консультацій, проведенні контрольних процедур, верховенстві права, доброму врядуванню, дотриманні належної правової процедури, що сприяє створенню ефективної, прозорої та справедливої системи правоохоронних органів на міжнародному та внутрішньодержавному рівнях, яка здатна належним чином забезпечувати правопорядок і захищати права громадян. Суб'єкти глобальної адміністрації у сфері правоохоронної діяльності у своїй сукупності становлять систему співробітництва на глобальному, універсальному, цільовому, державному та відомчому рівнях, що сприяє розв'язанню стратегічних завдань щодо запобігання та протидії злочинності, зокрема й на міжнародному рівні, охоплює міжнародні міжурядові організації, транснаціональні мережі, неформальні утворення національних регуляторних органів або посадових осіб, публічно-приватні органи та національні регуляторні органи, які діють на основі міжнародних договорів та/або під егідою міжнародних організацій чи неформальних домовленостей про співробітництво у сфері правоохоронної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кормич Б. Глобальне адміністративне право: ключові аспекти концептуалізації. *Lex portus*. 2018. № 1 (9). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/156902889.pdf> (дата звернення: 14.06.2024).
2. Сінянський К. Міжнародне співробітництво в галузі правоохоронної діяльності. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14060624.pdf> (дата звернення: 12.06.2024).
3. Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text (дата звернення: 03.06.2024).
4. ЄС, США та Британія створили групу для координації зусиль із розслідування воєнних злочинів РФ. *Європейська правда*. 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/25/7140051/> (дата звернення: 17.06.2024).
5. Вітюк Д. Міжнародна співпраця у сфері запобігання злочинності на сучасному етапі. *Юридична наука*. 2020. № 10 (112). С. 100–107.
6. У штаб-квартирі Ради Європи підписали Спільну декларацію за результатами Діалогу високого рівня з доброго демократичного врядування. *Офіс Ради Європи в Україні*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/strengthening-good>

democratic-governance-and-resilience-in-ukraine (дата звернення: 24.06.2024).

REFERENCES:

1. Kormych, B.A. Hlobalne administratyvne pravo: kliucheви aspekty kontskptualizatsii [Global administrative law: key aspects of conceptualization]. *LEX PORTUS*. № 1 (9) 2018. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/156902889.pdf>.
2. Sinianskyi, K. Mizhnarodne spivrobitnytstvo u haluzi pravookhoronnoi diialnosti [International cooperation in the field of law enforcement activities]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14060624.pdf>.
3. Uhody mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym politseiskym ofisom pro operatyvne ta stratehichne spivrobitnytstvo [Agreements between Ukraine and the European Police Office on operational and strategic cooperation]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text.
4. YeS, SShA ta Brytaniia stvoryly hrupu dlia koordynatsii zusyl iz rozsliduvannia voiennykh zlochyniv rf

[The EU, USA and Britain created a group to coordinate efforts to investigate Russian war crimes]. *Yevropeiska pravda*. 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/05/25/7140051/>.

5. Vitiuk, D.L. Mizhnarodna spivpratsia u sferi zapobihannia zlochynnosti na suchasnomu etapi [International cooperation in the field of crime prevention at the current stage]. *Yurydychna nauka*. № 10 (112) / 2020. S. 100–107.

6. U shtab-kvartyri Rady Yevropy pidpysaly Spilnu deklaratsiiu za rezultatamy Dialohu vysokoho rinvnia z dobroho demokratychnoho vriaduvannia [The Joint Declaration was signed at the headquarters of the Council of Europe on the results of the High-Level Dialogue on Good Democratic Governance]. *Ofis Rady Yevropy v Ukraini*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/strengthening-good-democratic-governance-and-resilience-in-ukraine>.

Стаття надійшла до редакції 06.08.2024
The article was received 06 August 2024